

A hit – a tudomány serkentője és a keresztények éltetője

SZENNAY ANDRÁS

*A 80. születésnapját
ünneplő szerzőt
tisztelettel köszönti a Vigilia*

Született 1921-ben Budapesten. A bencés rend tagja, 1973–91 között panonhalmi főapát. A budapesti Hittudományi Kar ny. professzora, 1971–95-ig a Teológia felelős szerkesztője. Legutóbbi írását 1995. 12. számunkban közöltük.

„A tények feladatokat rejtenek magukban s nem megoldást nyújtanak” — írja Wittgenstein. A megoldási kísérletek viszont mindig eleve hitből forrásoznak. Ezért van az, hogy az egyes ember, de minden közösség is „valamilyen” hitre tart igényt, sőt hitből cselekszik és él. Ez a hit egyben mindig ütközési zóna is: a ráció és a misztérium, a már megértett vagy épp józanul feltárható, megismert világ és a „titokzatos”, a még nem ismert valóság között. Nagy ennek a hitnek az ereje azért is, mert értelmezni képes. Értelmezi világunkat, érthetővé teszi annak olykor idegen nyelvét, feloldja rejtjeleit a belsőleg magunkévá tett igazság anyanyelvére. Biztonság és védetség egy értelmezett, józanul megépített világban — ez az, amit a hit minden ember számára nyújt. Ezt nyújtja a keresztény számára is saját hite, naponta elmondhatja a zsoltárossal: „Te Uram, te érted egészen a legújabb s régi dolgokat; te alkottál engem s felettem tartod kezem” (139,5).

Az új apológia

Mindez nem új meglátás. Ami e gondolatokban mégis — hogy úgy mondjuk — érdekes, esetleg kissé megdöbbenítő is, az a következő: az értelmezés helyességét nem lehet azzal mérni, hogy a külső és belső világot értelmező hit mennyi hőst vagy vértanút tud felvonultatni. Az ilyen apológia ma már nem hat, hiszen mindenfajta „hit”, hívő meggyőződés nem kis számú hőssel és mártírral dicsekszik, mintegy közvetve igazolva saját helytálló voltát, értékét. Az sem cáfolhatja e sokszínű hitnek, hívő meggyőződésnek és gyakorlatnak realitását, hogy itt is, ott is akadnak kételkedők, gyengék, kicsinyhitűek.

A hit utáni igény s az igaz hit utáni vágy és keresés végigkíséri az emberiség történetét. Mégis, bár számos „hit” kínálja önmagát, de egyetlen sem képes a kereső-kutató ember számára patent-megoldásokat, recepteket nyújtani. Legalábbis nem akkor, ha az életnek, az embernek misztériuma előtt kell olykor meghajtania fejét. Minden „hívő” embernek meg kell járnia a maga fáradságos, veritékes útját, mindenkinek meg kell hoznia személyes dön-

**A hit mint
közösségalkító erő**

tését is. Egy azonban biztos: senki sem választhat hit és nem hit között. Nincs maradéktalanul „hitetlen” ember. A választás csakis aközött lehetséges: ezt vagy azt a hitet teszem magamévá, vallom sajátomként; eszerint vagy aszerint alakítom életemet.

Van azonban ennek az univerzális emberi jelenségnek, ennek a mindenkit megérintő hitnek egy másik aspektusa is. Bár feltételezi, igényli a személyes döntést, ugyanakkor hívő közösséget is formál. Minden hit egyszersmind közösségalkító erő is, mind-egyik „hívsorsosokat” gyűjt egybe. Ahol ketten-hárman azonos szellemtől vezérelve, azonos hitet vallva gyűlnek össze, ott mindig valamilyen „egyház” is születik. Valami új, a személyek jelenlétének, alakító erejének ellenére új és személytelen realitás jön létre. A keresztények különféle néven jelölik ezt a realitást: hívők közössége, Krisztus vagy Isten népe, egyház. A „politikai”, társadalmi színezetű hit szintén többféleképp említi, esetleg így: mozgalom, forradalmi erők csoportosulása, ellenzéki egyesülés, párt stb. Vannak azután ezeknek a közösségeknek — merevebben vagy tágabban értelmezett, megfogalmazott — tantételei, dogmái, igazságai. Akadnak köztük központi jelentőségűek, melyekből a „hívők” nem engednek, de olyanok is, melyek az igazságok hierarchiájának alsóbb fokán állnak s melyekről más „egyházakkal” közösségekkel termékeny dialógusba bocsátkozhatnak. Vannak e közösségeknek „papjai” is — bárhogya is nevezzék a hivatalviselőket — akik prófétai, nevelő, figyelmeztető funkciót töltenek be, s akik hitelt érdemlő módon képviselik a „tant”, óvnak az „eretnkségektől”. Megtálálhatók azután e közösségeken belül a testvérharcok, pozícióharcok is, melyek során olyanok támadják egymást, akik lényegében azonos „hitet” vallanak.

A realitás hívei

Körülnézve, napjainkban könnyen megállapíthatjuk, hogy az embereknek egyre nagyobb tábora tömörül a köré a „hit” és annak képviselői köré, melynek középponti dogmája az ésszerűség, a realitás. E „hívő közösség” több-kevesebb meggyőződéssel vallja, hogy világunkban minden „felfoghatatlant” fel kell oldani, hogy a misztériumot a perifériára kell száműzni, sőt fel kell számolni; mindent az ok-okozat ellentmondás nélküli láncolatába kell besorolni. E különös, modern „hitre” is áll: ahol elfogadják, ott realitássá válik, hatékony lesz az emberek között. E „hit” körünkben nagy tömegek számára szintén bizonyos közösségformáló erőt jelent. Így is emlegetik sokszor: napjaink tudományhite, melynek „szentélyei” a könyvtárak és laboratóriumok, kultikus jellegű helyei a főiskolák és egyetemek, mindenekeelőtt a természettudományi fakultások, „papjai” pedig a tudományok szakemberei. A fehér köpenyes kutató sokak szemében ma a fekete reve-rendás pap helyébe lépett. S e „fehér köpenyesek” már nem csupán vizsgálják, de értelmezik is világunkat. E szerepkörben helyzetük olykor elviselhetetlenül nehézé válik. Mert bár ma új gyógyszerekkel régi betegségeket számolnak fel, a Holdra embert

szállítanak, egészséges szívet ültetnek a rozzant régi helyébe — mégsem tudják feltalálni azt a „csodaszert”, mely betöltené az emberszívben tátongó, követelő ürességet, s képes lenne elűzni a fiatalok unalmát, a gyomor éhsége mellett egyszersmind kielégítse a lélek éhségét is. A „hívők” igénye természetesen nem csökken: egyre többet követelnek a „tudomány papjaitól”. Már nem csupán azt, hogy a valóságot jobban megismerjék, hanem, hogy újjáformálják, sőt újáteremtsék azt. Ha pedig ez nem sikerül, akkor a „hívők” között a kételkedés, kétség, rezignáció kezdi szedni áldozatait. Hát kell-e olyan tudományra és technikára milliárdokat áldozni — kérdik —, mely talán több kárt, gyilkosságot, keserűséget hoz ránk, mint hasznot? Mely még az űrhajózás lélegzet-állító eseménye mögött is titkos háborús célokat rejteget? Persze, mindez csak a kételkedő, a „tudományhitben és annak papjaiban” nem bízó embereknek kérdése. Mert természetes, hogy van szükségünk bizonyos bizakodásra, ha úgy tetszik, tudományhitre. Van szükségünk tudományra, de nincs e téren sem arra a sajátos klerikalizmusra, mely épp olyan veszélyt rejtegethet, amilyen torzulást hozott a keresztény egyház számára saját klerikalizmusa.

A hit szerepe a tudományban

Minderről, e szemünk előtt alakuló folyamat realitásáról ma minden józan ember meggyőződhet. S ezt látva újra és újra megállapíthatjuk: ma is szükségünk van a mi egyházunkra, Krisztus egyházára. Ezért is kiáltja az egyház teológusai felé napjaink nagynevű természettudósa, K. Fr. von Weizsäcker: „Önök azt az egyetlen igazságot őrzik és hirdetik, mely mélyebbre nyúlik, mélyebbről tör fel, mint annak a tudománynak igazsága, melyre az atomkorszak épít. Olyan tudást tárnak fel az emberről és az ember számára, mely mélyebben gyökerezik, mint az újkori racionalitás.” E felszólításhoz csatolja J. Illies, a Max Planck Társaság természettudós professzora a kijelentést, hogy napjaink józan embereinek az egyház ügyvédjévé kell válnia. De — jegyzi meg ugyanő — ezzel senki nem végez úttörő munkát, hiszen már a nagy Goethe is így szólt néhány nappal halála előtt: „Gyarapodjanak bár a természettudományok szélességben és mélységben, táguljon bár az emberi szellem világa amennyire csak akar, a kereszténység magasztosságát és erkölcsi kultúráját, ahogyan az az evangéliumokban tükröződik és mifelénk világít, nem fogja felülmúlni.”

A keresztény ember számára, aki az evangéliumi fény erejéből él, egyháza, a krisztushívők közössége volt és marad az a biztonságos „erős vár”, mely az elkötelezetteknek, az Istenhez tartozóknak bensőséges közösségét jelenti. Természetes, hogy ez a közösség, bármennyire Isten felől érkezik is és őfelé mutat, emberekből áll. Épp ezért nem válhat soha „embertelenné”; tán legkevésbé abban, hogy kirekessze a józan észnek, a racionalitás utáni vágyak vitákban és feszültségekben feltörő igényét. Nem vágyakozhat ez a közösség oly „nyugodt légkör” után, mely a kutató értelem serkentő erejét vagy az élet törekvéseit fojtaná el. Ha ezt ten-

né, épp azt az „emberit” állítaná félre, mely nélkül nincs valódi élet, s melyet maga az emberré lett Isten Fia is önként vállalt. Az a Jézus, akiben hiszünk, akiben a hívők közösségévé, egyházzá válunk, maga is vitába szállt a törvény merev őrzőivel, emberség és józan ész ellenében az „Isten templomára” hivatkozókkal. S ugyanakkor, amikor ezt tette, amikor így egészen „ember módjára” cselekedett, mégis teljességgel Isten maradt. Az az Isten és Ember, aki a benne hívők számára a „fogható” alap, az igazság oszlopa, és mégis a hit tárgya, örök talány is marad. Épp úgy, mint bármely előjelű hit és hívő közösség számára titok és talány: az embernek, a világnak misztériuma. Amint a világot és az embert is csak mint egészet — minden realitásával és titkával — együtt lehet nézni, épp úgy lehet csak Jézus Krisztusra, az Istenre és emberre tekintenünk. De nem csupán őreá, hanem a benne hívők közösségére, az egyházra is. Abban is együtt van jelen — minden örömeivel és kínzó realitásával — a gazdagon áradó élet s a misztérium súlya, a titoknak örökké feszítő ereje. Nem lehet ezért azon csodálkoznunk, hogy a Krisztusba és az ő egyházába vetett hitnek kevesebb kapcsolata van az evilági tudással és tudományokkal, mint a misztérium felé való hívő odafordulással; hogy sokkal kevesebb szerep jut benne a törvénynek, a rációnak, mint a szeretetnek.

Az igazság és a szeretet viszonya

Viszont azt is tudjuk — kell-e erre napjaink egyházában, hívők közösségében még külön rámutatnunk? —, hogy az igazság soha nincs és nem is lehet a szeretet ellen, sem pedig fordítva, a szeretet az igazság ellen. Krisztusban is ugyanaz mindkettő s azonosulnia, harmonikus módon kell párosulnia az egyházban is. Ezért nem volt, nem lehet szükségünk soha az „igazság nevében” uralkodni vágyó, másokat szellemi-lelki béklyókba kötő egyházra, melynek szinte egyetlen céljává válik, hogy mindent megmagyarázzon; hogy a hitet, ezt az olyannyira emberi mélységekből feltörő magatartást tudássá, bizonyítási folyamat végén álló láncszemmé degradálja. Ugyanakkor szükségünk van arra az egyházra, Istennek oly népére, mely a szeretetből él és a szeretetet mélyíti akkor is, ha törvényt hoz vagy végrehajt, mely igazságot és szeretetet hirdet, s életében együtt van jelen az igazság, igazságosság és a lélek békéje.

A tudomány világában mindig volt és marad valami megmagyarázhatatlan. Ez az „irracionális maradvány” volt és lesz mindig minden tudomány serkentője, szülőanyja. Ha viszont Istent, Jézus Krisztus tanítását és az ő misztériumát csakis e „maradványba” szorítanánk bele, ha Isten és a felé forduló hit csakis ott jelentkeznék számunkra, ahol a „racionális” útnak, a bizonyítékoknak hirtelen vége szakad, akkor hitünk és e hitről tanúságot tevő egyházi közösségünk ma még hézagpótló lenne talán, de holnap egyre jobban fölöslegessé válnék. Mert természetes, hogy a tudomány fénye holnap egyre messzebb és mélyebbre fog

világítani. Viszont a mi hitünk, az egyházi hívő közösség hite mindig több volt és marad is annál, mint ami a „holnap tudása” lesz. Nem azért, mert ez a hit többet követel az embertől, mint amennyit értelmével felfoghat, hanem, mivel az ember és egész világa „benne van” hitünkben. Ugyanakkor volt és lesz is erőnk ahhoz, hogy pusztán evilági gondolkodással is rájövünk: világunk s benne az ember örök titok, misztérium marad számunkra. A tudásra törekvő, tudós ember számára is.

A mítosztalanítás programja

Napjainknak egyik tudományos jelszavává vált a mítosztalanítás. Tudjuk, hogy e jelszó mögött jogos tartalom és követelés van. S e felszólítás épp úgy szól az evilági tudományok képviselői felé, mint felénk, az egyházban élő hívők felé is. Azok felé, hogy mítosztalanítsák azt a tudományhitet, melynek nevében az embert helyezik oltárra, az ember mindentudását hirdetik s az embert istenítik; de szól felénk is, hogy mítosztalanítsuk azt a hitet, mely az embert, a természetet állítaná félre s mely a mítoszt helyezi az emberi értelem, a kutatómunka, világértelmezés fölé; sőt, ha szükségesnek látja, a mítosz nevében, annak védelmében hatalmi szóval, fenyegetéssel hallgattatja el a kutatás, a józan ész eredményeit hirdetőkét.

A mítosztalanítási programra tehát mindkét oldalon szükség van. Természetesen ehhez — ugyancsak mindkét oldalon — érett, szellemileg nagykorú emberekre, ha úgy tetszik, hívőkre van szükség. Még pontosabban fogalmazhatunk: nagykorú hívő közösségre, egyházra van szükségünk.

Gondolatmenetünk során most vethetjük fel egészen egzakt fogalmazásban azt a hívő fülnek esetleg szokatlanul hangzó kérdést: van-e szükségünk valóban egyházra? A mi egyházunkra? — Hogy a krisztushittől távol álló így fogalmaz, így kérdez — ez érthető. De lehet-e, szabad-e nekünk is így kérdeznünk? S még inkább: ékesíthetjük-e még ma is egyházunkat ilyen jelzőkkel, hogy „szent” és „egységes”, mikor jól tudjuk, hogy a krisztushívők között (mert hívők!), jelen van a bűn valósága, és bomlaszt a megosztás szelleme? — De még ennél is tovább kell mennünk: szabad-e agyonhallgatnunk e kérdést, lehet-e kitérnünk annak hangos kimondása elől épp akkor, amikor egyre többen akadnak, akik már meg is adták rá az egyértelmű választ: nincs semmi szükség az egyházra, a krisztushívők közösségére. S a választ sokféleképp meg is indokolják. Például így: „Isten halott”, akkor már az egyháznak sincs létjogosultsága. Vagy: ha épp azok tagadták meg életükkel, „keresztény” politikájukkal, üzleti vállalkozásaikkal, sőt kizsákmányoló tevékenységükkel Istent, akiknek tanúságot kellett volna őrá, „szent” egyházáról tenniük, akkor fölösleges, hogy fenntartsák ezt az intézményt.

Tudjuk, ezek — és az ehhez hasonlók — súlyos, és kényelmetlen kérdések, megállapítások. De felénk és nekünk szólnak, ne-

künk, a krisztushívők közösségéhez tartozóknak kell önmagunk és a világ számára válaszokat adnunk reájuk.

Természetesen az „alapkérdéseket” lehet, sőt kell is „stilizálnunk”, felbontanunk. Akkor is, ha azok így még fájóbban, sokkal személyesebben hatnak. Vajon nem mi magunk vagyunk-e „halottak”, nem pedig Istenünk? Nem saját magunk vagyunk-e okozói, hogy kortársaink egyre inkább a „rejtőző Isten” korát kell, hogy átéljék? Nem azért vannak-e köztünk s működésünk nyomán a világban is krízisjelenségek, mert magunk váltunk süketekké, némákká? Hitünk, a mi hitünk és hívő közösségünk vált gyengévé, mert nem ott kereste a lényegeset, a legfontosabbat, ahol az fellelhető, hanem a farizeusi külsőségekben. Nem Krisztusnál és az ő tanításában, törvényében, hanem emberi tévutakon. Nemde inkább ellenünk, a mi szavaink és tetteink, rossz tanúságot tevő közösségünk ellen irányul a fenti megállapítás, mint az egyházalapító Krisztus, a mindenkit otthonába hívó Isten ellen?

Szükség van-e az egyházra?

Ha Isten felé, ha küldötte, Krisztus felé mutatunk — nem pedig elrejtjük Istent és Krisztus arcát az emberek elől — akkor ma is bizvást elmondhatjuk: van szükség a krisztushívők közösségére, az egyházra. Természetesen nem arra, mely pompáját vagy hatalmát fitogtatja, mely kardot tart a kezében és „sújtó öklét” érezeti. Az érett, nagykorúvá váló emberi közösség nem tart már igényt arra az egyházra, mely még mindig fegyvereket akarna megáldani; arra sem, mely szellemileg érett emberek számára azt kívánná előírni: mit olvassanak és mit ne; arra sem, mely előírná, hogy melyik párthoz, szellemi, társadalmi csoporthoz, szervezethez csatlakozzék az ember s melyikhez nem; mely többet foglalkoznék a születésszabályozási módozatokkal, azok megengedhetőségével, mint a szeretet örök érvényű parancsának hirdetésével; mely új és új paragrafusokkal szomorítaná az örömeire hivatott, Isten gyermekeinek szabadságára meghívott krisztushívőket.

Viszont, igenis, szükségünk van arra az egyházra, mely segít életünk legsúlyosabb döntéseinél, és pedig úgy, hogy valóban mindig Isten akaratára, nem pedig az emberi okosságra, agyafúrt-ságra hivatkozik: arra, mely kinyújtja karját a küzdő, kételkedő emberek felé, meghallja és megoldáshoz segíti a hívők problémáit; mely fényt ad — mert Krisztust, a világ Világosságát hirdeti — a sötétségben keresők számára; mely megbecsüli és felkarolja azt az embert, akit Isten személyes hozzánk érkezésével becsült meg és karolt fel; mely nem szűnik meg hirdetni, hogy az ember tisztelje Isten világát, annak titkait s alázattal hajoljon meg a kifürkészhetetlen titok, a misztérium nagysága előtt. Akkor is, ha azt egyszerűen a „világ”, az „ember misztériumának”, de akkor is, ha azt az isteni titok jelentkezésének ismeri fel. Ez az egyház nem mítosztalanítja a misztériumot, de igenis elvégzi e munkát ott, ahol bármiféle emberi visszaélés, hatalmi vágy állít bálványokat az igaz Isten, a szeretet Istene helyett az evilági oltárookra.

Tudjuk jól — ne ringassuk magunkat illúziókba —, hogy ez az egyház, az ilyen egyház nem nyújt kispolgári, még kevésbé nyárspolgári otthont senki számára sem. Nem válhat azzá, mert a krisztushívők közösségének zászlaján a kereszt ékeskedik s mert ez a hit nem csupán kényelmes elismerése néhány tételnek, igazságnak. Tán épp legkevésbé ez. A „tudományhit” napjaink nagy összefogó ereje. Mégis, egyetlen erénye csupán: a szolid, az illetékességi területet át nem lépő helyesség, a pontos érték és mérték adagolása. A krisztushívők hiténél ennél sokkal többről van szó. A helyesség, az igazság mellett a hűséget is megköveteli a hívő közösség minden tagjától. Hűséget Isten felé, Krisztus felé és hűséget az általa rendelt, szeretetben fogant feladatok végzésében, melyeknek kovászként kell hatniuk világunkban. Annak a hívő közösségnek, annak az egyháznak, melyre valóban szükségünk van, legnagyobb feladata a misztériumnak — és nem csupán a tudásanyagának, az igazságnak — hűséges hirdetése és szolgálata marad. „Mysterium fidei” — hitünk titkát kell hirdetnünk, mindenekelőtt Krisztus megváltó kereszthalálát, feltámadását és a várakozást, mely őfelé fordít, az újra Elérkező felé. Még akkor is ezt a kényelmetlen misztériumot kell megvallanunk szóval és tettel, ha modern, „felvilágosult” világunkban nem látnának benne egyebet ostobaságnál és botránynál. De lehet-e másképp, nemde így volt ez már kezdetben is?

**A „kényelmetlen”
egyház**

Ami azután olykor elcsodálkozathat, máskor egyenesen megdöbbenhet: az emberiségnek, a társadalomnak is épp erre a „kényelmetlen” egyházra, krisztushívő közösségre van szüksége. Nem arra, mely mindig és mindent bizonyítani akar, mely mindenre „magyarázatot” talál. Nem, hanem arra, melynek ma is elég bátorsága van ahhoz — s ez az erő a Krisztus iránti hűségből fakad —, hogy napjaink józan és nagykorúvá váló embere számára is hirdesse: Krisztus és az ő egyháza, a benne hívők közössége ma is több igazságot, több jószágot és szeretetet, több fényt képes a világ számára nyújtani, mint bármiféle evilági hit és a legjobb szándékú emberi törekvés. Az az egyház, mely csakis mikroszkóppal meg statisztikákkal, egyre több történetkritikai felkészültséggel meg egyéb szaktudományos ismerettel segítené a tudományokat, mely előmozdítaná ugyan az emberiség fejlődését, ugyanakkor viszont nem hirdetné Krisztust és örömhírét — célját tévesztett, elveszett egyházzá válnék. Az az egyház, mely a tudomány „kétélű kardját” forgatná, mely az emberiségnek önmaga ellen is fordítható lándzsáját tartaná kezében, már nem lenne a krisztushívők közössége, Krisztusnak — minden bűn, gyarlóság ellenére is — szent és igazságban egységes egyháza. Egyház, melynek feladata volt és marad, hogy a szeretet kiáradó erejében valóban „hegyeket legyen képes megmozgatni”, amikor lehordja a szeretetlenség és békétlenség, a meg nem értés és önzés szikla-óriásait.

¹Bossuet: *Sur le mystère de la Sainte Trinité*, Oevres oratoires, 64–5. ed. 1914.

Helytállás a világban

Nincs szükségünk arra az egyházra, melyben a „keresztények” egymást pusztítják, vérszomjas módon még saját gyermekeiket is megölik. S mégha nem lett volna még elég a sok háború, mégha nem elégítette volna ki embertelenségüket a sok vérfürdő, mindent még tetézi az az ellenségeskedő lelkület, mely ugyanazon városban, ugyanazokban a házakban, ugyanazon fedél alatt szembeállítja egymással a keresztényeket. Naponta imádkozunk a békéért, s újra csak háborúkat vezetünk. Azért talán, mivel elfeledkezünk az evangéliumról, az igaz béke iskolájáról? Összeférhetetlenségünkben az ellenmondás és megosztás Fejedelmét szolgáljuk, elúszva magunk közül a béke szellemét, az Isten Lelkét.¹

Nem érthető hát, hogy az Istent és egyházát visszautasítók, de maguk az egyházi közösség tagjai sem képesek felfedezni azt az „új embert”, melyet a hívő közösség minden tagja fel kell, hogy öltönnön?! Hogyan tudnák az egyházon belül élők és a kívül állók a „másik világ” üzenetét elhinni, ha az egyház, annak tagjai nem a jobb és szebb világ üzenetéről szóló „jelként” állnak a világban? Miért is vonzódjék napjaink kritikus embere ahhoz az intézményhez, mely mindig és mindenben Krisztust és az ő emberszeretetét volna hivatott a világ felé közvetíteni, ehelyett pedig paragrafusok börtönébe zárja az Életet, tételek, tanrendszer keresztjére feszíti azt, akit tettekkkel kellene megvallania?

Amilyen biztosan valljuk, hogy senki nem tud jobbat nyújtani a világ számára Krisztus örömhírével és áldozatos szeretetével, épp oly zavartan kell megvallanunk, hogy nem erre a tanúságtételre van az embernek, a világnak szüksége, nem ilyen gyarló helytállást igényel a világ a krisztushívőktől. Az olyan egyház könnyörtelenül szükségtelenné válik az emberek családjában, a társadalom életében, melyen a mának jóakarátú embere nem képes felfedezni Krisztus vonásait. Ezért a mának sok jószándékú embere ajkán is panaszos ének: „Körüljártam a városban, a falvakon és tereken, kerestem őt, de nem találtam” (Én 3,1–2).

Természetesen reális nézést igénylünk a magunk számára s ezt várjuk másoktól is. Krisztus emberekre bízta egyházát, önnön magát, evangéliumát. Hűség és árulás, hatalmi vágy és áldozatkészség mindig jelen voltak és lesznek is az egyház életében. A „botrányok” azonban nem jelenthetik azt, hogy a gyarló testvért kitaszítjuk, pellengérré állítjuk. Az egyház mindig tévedhet tagjaiban — a legmagasabb helyen állótól a legkisebbig — de az egyén botlását, tévedését épp a közösség, a krisztushívők közös erőfeszítésének kell korigálnia.

Minden gyarlóság mellett sem válhatunk semmiféle defetizmusnak és pesszimizmusnak hirdetőivé. Az egyesek, az egyház tagjai ugyan elúszhatják maguktól Krisztus Lelkét, megtagadhatják a szeretetet, a békét és segítőkészséget — de a Lélek nem hagyja magára az egyházat. S éppen ezért van és lesz is szükségünk mindig egyházra, mert az mindig Jézus Krisztus ígéretes „sacra-

mentuma”, Lelke velünkmaradásának záloga marad. A nagy jel, az „összentség” mindig Krisztus éltető Lelkének erejében közvetíti az igazságot, gondoskodik arról, hogy az igazságban maradjunk. E Lélek erejében mondhatja el újra és újra az egyház Pállal:

„Mindenfelől szorongatnak, de össze nem szorítanak; kétségesskedünk, de kétségbe nem esünk... földre terítenek, de el nem pusztulunk; testünkben Jézus Krisztus szenvedéseit hordozzuk szüntelenül, hogy Jézus élete is megnyilvánuljon testünkön” (2Kor 4,7–10).

A tanúságtétel

Tény, hogy minden meglévő gond és teher ellenére az egyház jelen van a világban, a krisztushívők közössége ma is kovász, s ez egyben elkötelezettséget is jelent. Úgy legyünk jelen, hogy létünkkel igazoljuk: valóban szükség van ránk. Ma és holnap egyaránt. Természetesen nem feltétlenül ott van jelen — és nem feltétlenül így van rá szükség —, ahol pompázó ruhában, díszes felvonulásokon, nagygyűléseken, „keresztény katolikus” pártban stb. jelentkezik. Sokkal inkább ott, ahol élő hittel és szeretetből fakadó áldozatos étellel tesz tanúságot Krisztusról, az ő evangéliumáról.

S bár olykor a tapasztalat, az élet mást mutat, a világ és az emberiség mégis igényli az egyházat. Igényt tart rá mindenütt, ahol önzetlen szeretetből fakadó munkát, segítséget kap. Örömmel veszi tudomásul minden emberi megnyilatkozását; még akkor is, ha az „emberin” túl nem feltétlenül fedezi fel az „istenit”. Szüksége van a világnak arra az egyházra, mely nyitott ajtóknál és ablaknál hirdeti — nem „titkos” babonáit, hanem Krisztus világot átölelő szeretetét. Arra az egyházra, mely minden evilági értékes feladatnál is vállalja a ráeső szolgálatot. A leghétköznapibb munkában és a családi életben egyaránt. Szükséges ez a szolgálat még akkor is, ha a világ nem képes mindig az ebben, ilyen úton is jelentkező krisztushitet felfedezni.

Szükség van ma is arra az egyházra, mely nem „tűzzel-vassal”, hanem őszinte meghívással fordul az emberek felé. Tudatában van ugyan annak, hogy az emberiség családjában a „kisdéd nyáj” szerepét tölti be (Lk 12,32), de mégsem keseredik el, nem „adja fel” a küzdelmet, sőt, épp ez követel tőle még több szeretetről való tanúságtételt, még nagyobb hitet és kitárulkozást. Nem „új tanítás” ez, hanem Krisztus kétezeréves s a világ végéig érvényben maradó üzenete. Azé a Krisztusé, aki „szolgálni jött”, azé a szolgálaté, mely ugyan „rég”, mert az örök szeretetben fogant, de mindig „korszerű”, örökké szükséges. Ezt a szeretetet igénylik, ezt éheztek és éheznek ma is az „atomkorszak” milliói.

Szükséges lesz az egyház mindig — s ezt már teljességgel a hit, a Krisztus szavára építő hit mondatja velünk —, mert az örökké tartó élet hirdetése mindig kívánatos, mindig új marad. Új és felülmúlhatatlanul több, mint amit bármily előjelű hit nyújthat a világ számára. Több ez annál, mint amit a tudomány felfedezhet vagy akár csak ígérhet is az embernek. Mert ezt senki önma-

gának vagy másnak nem nyújthatja, ez csakis a „mindeneket megújító” Isten (Jel 21,5) ajándéka lehet — akitől a világot, az embertestvéreket szolgálva az egyház, a krisztushívők várják.

Szükség van arra az egyházra, mely ébresztője és életben tartója az eszkatologikus reménynek. Szükség van arra az igehirdetésre és szentségi liturgiára, mely e remény örömhírét adja tovább, mely az új élet, az „új teremtés” felé mutat. Ennek az örömhírt továbbadó üzenetnek erejében lesz képes az egyházi közösség a világban egyrészt minden társadalmi és tudományos eredményt üdvözölni, ha ezek valóban a „souhaitable humain”-t, a kívánatos, remélt emberi fejlődést szolgálják, de ugyanennek az örömhírnek reménykeltő erejében fog rámutatni arra a „szem nem látta, fül nem hallotta” eljövendő életre is, mely híján lesz minden „embertelennek”, mert az „új embert” önmagukban kiformalókat gyűjti majd egybe.

Erre a jövő felé mutató, a jövő hitét ébrentartó egyházra mindig szükség volt és lesz is.

Helyes, ha azon fáradozunk, hogy saját múltunkat mítosztalanítsuk. Úgy, hogy felszámoljuk a klerikális és evilági ideológiát, de úgy is, hogy mai szlogenjeinket is lassan feladjuk. A frázissá degradált „szolgáló egyház”, Isten népe hitelétvesztő vagy már-már vesztett egyházzal tanúskodik, ha még mindig kivonjuk magunkat e szolgálat alól, ha még mindig nem „hívó nép”, hanem csak egy tábor képviselői lennénk. Ha a ma egyházává merevednénk és nem az eszkatologikus vég lebegne szemünk előtt. Ha a „hívó homály” helyett a „világosság fiainak”, a már „tudóknak” pozíciójából szólnák Istenünkről az emberek előtt. Az isteni misszió követeli ma is az egyháztól, hogy prófétai módon szóljon a jövő reménységéről. A „mindeneket megújító” Istent kell újra és újra felfedeznünk, és mások elé tárunk. A „jövő Istenét”, aki az egyháznak, a hívó közösségnek mindenekelőtt nem öntudatot ad, hanem kötelességet helyez vállára. Felelős döntések súlyát, terhét kell hordoznunk. Ha nem ezt tesszük, fölöslegessé, sőt ballaszttá válunk világunkban. Mi hittel valljuk, hogy ez nem fog bekövetkezni. De ugyancsak e hitből fakadóan kell tudnunk, hogy velünk és általunk, a „forradalmi változásokat” is vállaló, mindig újítani képes hívők közreműködésével marad fenn az egyház, lesz rá a jövőben is szükség.